

BÀI II

BỘ MÁY PHÁT ÂM

Tiếng hát cũng như tiếng nói, được tạo ra do hoạt động phối hợp rất chặt chẽ và đồng bộ của nhiều bộ phận khác nhau làm thành bộ máy phát âm.

Các bộ phận chính yếu của bộ máy phát âm gồm :

[1. Bộ phận cung cấp làn hơi](#)

[2. Bộ phận phát thanh](#)

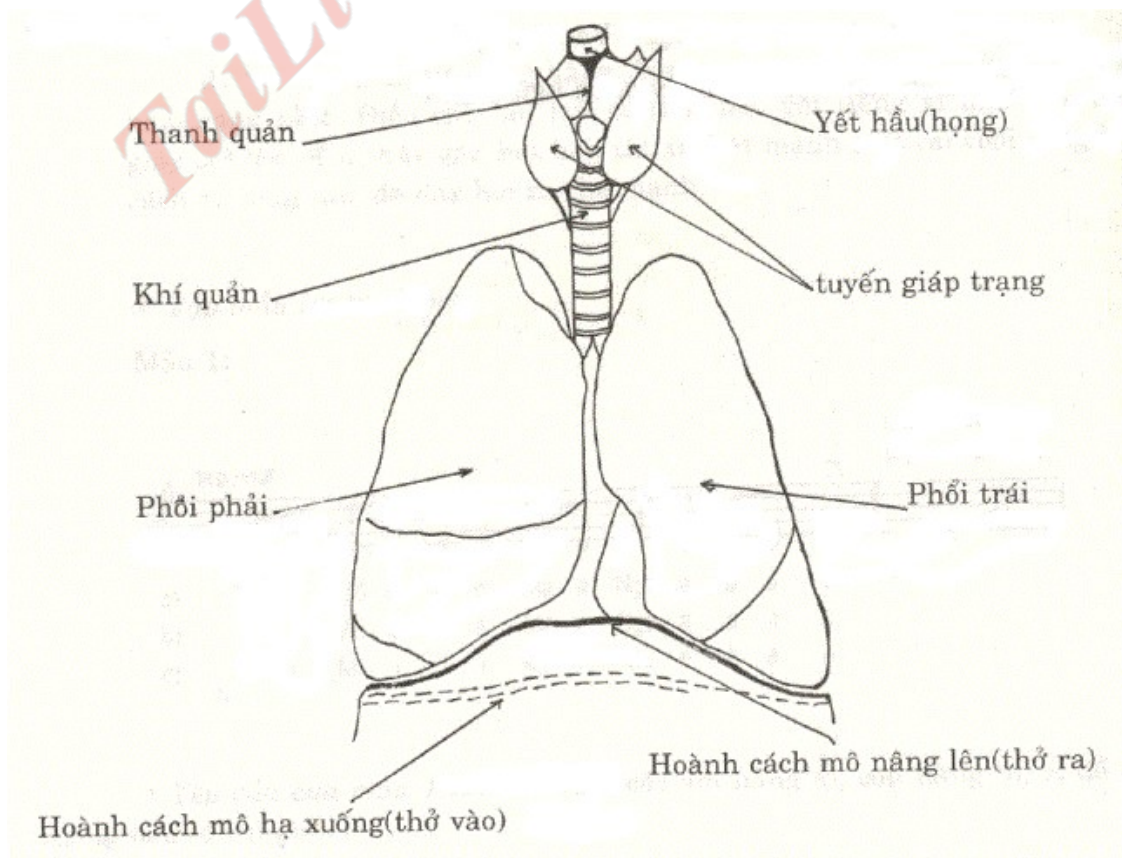
[3. Bộ phận truyền tăng âm](#)

[4. Bộ phận phát âm \(nhả chữ\)](#)

[5. Bộ phận đôi âm \(công minh\)](#)

I. BỘ PHẬN CUNG CẤP LÀN HƠI :

Bao gồm hai lá phổi, được sự tác động của các cơ ngực, sườn, cơ hoành cách mô, cơ bụng (hình 1).

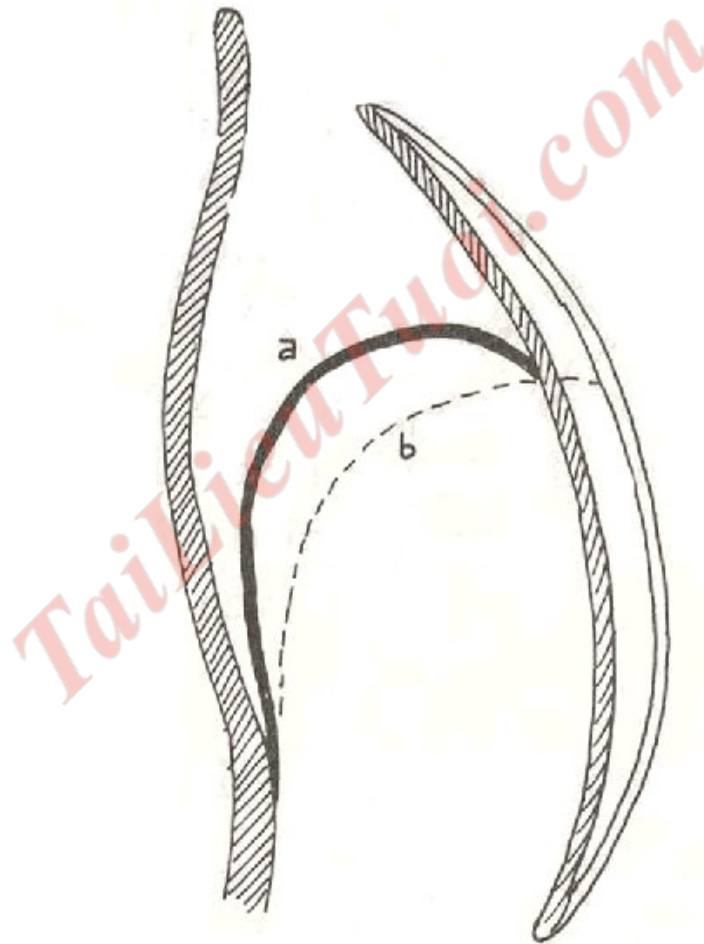
1.
Phổi

gồm những tế bào xốp, có độ co giãn lớn, tạo thành bởi những túi nhỏ, các túi này giãn ra để chứa đầy không khí, và co lại để đẩy không khí ra ngoài bằng các phế quản. Các phế quản này đều thông vào khí quản, trông giống như những rễ cây bám vào gốc cây .

Sự co giãn chủ động của phổi là do sự hỗ trợ tích cực của lồng ngực và hoành cách mô cùng các cơ bụng : Hoành cách mô hạ xuống, lồng ngực trương ra, làm cho phổi giãn ra tăng thêm thể tích, tạo khoảng trống cho không khí ở bên ngoài vào. Hoành cách mô nâng lên, bụng hơi hóp vào, lồng ngực buồng lỏng xuống, làm cho phổi thu nhỏ lại, đẩy không khí ra ngoài (hình 2).

Tư thế lồng ngực và hoành cách mô:

- a. Khi thở ra
- b. Khi lấy hơi vào.

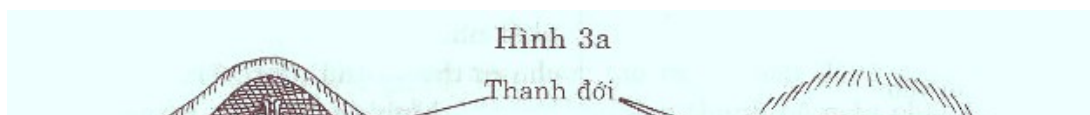

2. Chúng ta có thể ví hai lá phổi như một cái bể, cung cấp dưỡng khí cho cơ thể và thải thán khí ra ngoài. Mỗi lần thở bình thường, ta hít vào nửa lít không khí. Mỗi phút, ta thở khoảng 15 lần và 15 lít máu được đổi mới.

Khi làn hơi từ phổi được đẩy ra ngoài, nếu tác động đúng cách lên thanh đới (dây tiếng), thì sẽ phát ra âm thanh. Chất lượng của âm thanh phát ra, một phần lớn phụ thuộc vào làn hơi từ phổi đưa lên tác động vào thanh đới. Cần phải tập luyện hơi thở sao cho đầy đặn, và điều chế làn hơi sao cho nhuần nhuyễn phù hợp với nhu cầu trong ca hát.

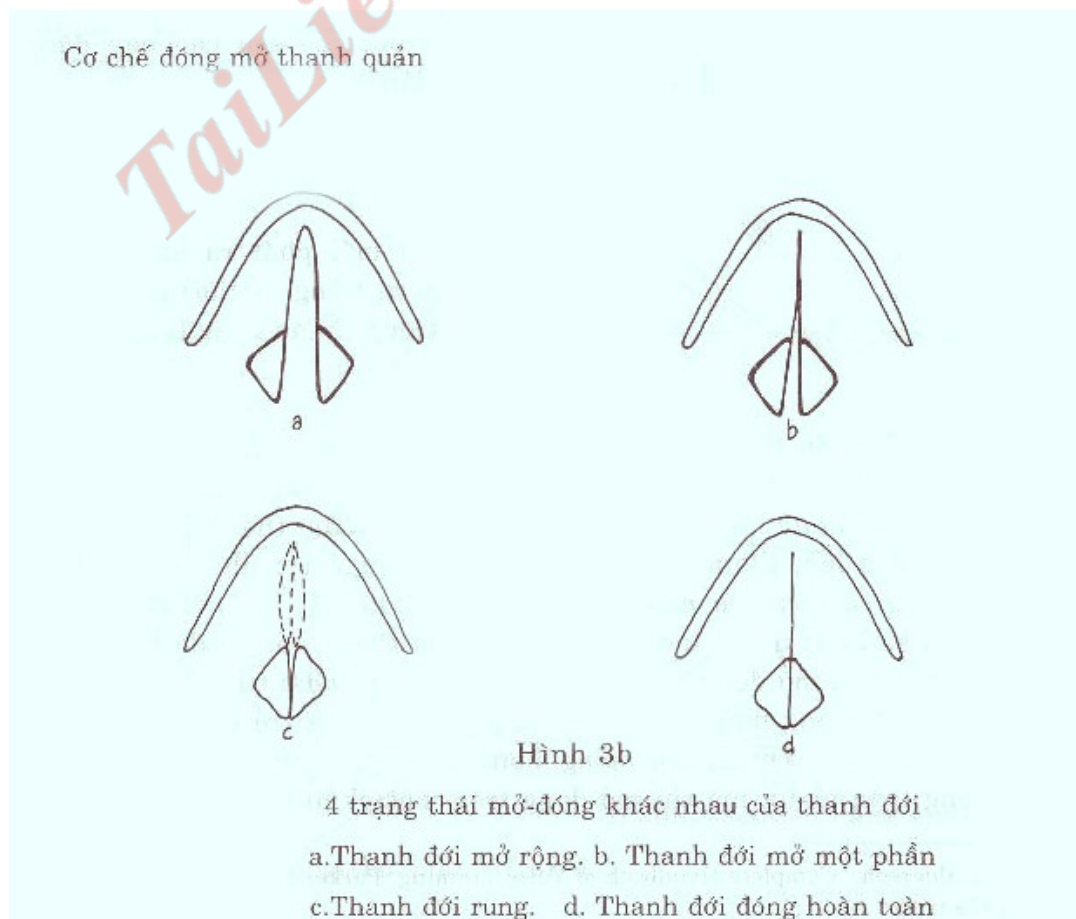
II. BÔ PHẬN PHÁT THANH

(Chỉ mới phát ra âm thanh chứ chưa phát ra tiếng, ra lời) gồm 2 thanh đới nằm trong thanh quản (hình 3a).

1. *Thanh quản* là một ống nối tiếp với khí quản. Phần giữa thanh quản thắt lại như cổ chai. Chỗ thắt lại này là do các dây cơ và sụn chắn ngang hai bên tạo nên thanh đới. *Thanh đới* là bộ phận chủ yếu tạo ra âm thanh : Do áp lực của làn hơi từ phổi đưa lên, thanh đới, với những độ căng khác nhau và hình dạng khác nhau, *mở ra và đóng lại nhanh chậm khác nhau*, cắt làn hơi thành những sóng âm có tần số khác nhau, tạo thành những âm thanh có cao độ khác nhau[1]: Thanh đới mỏng/ngắn mở đóng nhanh hơn thanh đới dày/dài (thanh đới ở phụ nữ và trẻ em ngắn và mỏng hơn ở đàn ông, nên giọng nữ và trẻ em cao hơn giọng đàn ông một bát độ). Thanh đới *mỏng* hơn khi được căng ra, hoặc thanh đới không mở đóng toàn phần, mà chỉ mở đóng trên một phần nào đó của mình, làm cho phần thanh đới tham gia cắt làn hơi *ngắn* đi, và như vậy tạo được những âm thanh *cao*. Độ căng,hình dạng, kích thước của thanh đới không chỉ ảnh hưởng đến *cao độ*, mà cả *âm sắc* nữa. Còn *cường độ* âm thanh là do sức mạnh của làn hơi đưa lên

Như vậy âm thanh phát ra phù hợp hay không là do sự phối hợp nhuần nhuyễn giữa làn hơi và các cơ điều khiển thanh đới. Do đó, cần bảo vệ thanh đới cho lành mạnh.

2. Biện pháp bảo vệ thanh đới tốt nhất là hát cho đúng cách, nghĩa là hát làm sao để cho mọi hoạt động khác hỗ trợ cho thanh đới đều phải phù hợp, không bao giờ hát quá sức, tức là hát quá lớn và quá cao. Hát quá lớn như gào thét, có thể dẫn đến chỗ “mất tiếng” do thanh đới bị tổn thương không có khả năng làm việc linh hoạt theo yêu cầu của nghệ thuật ca hát. Hát quá cao không phù hợp với loại giọng của mình, làm cho thanh đới căng ra quá mức, nếu kéo dài và phối hợp với hát lớn, cũng gây tổn thương đến thanh đới.

III. BỘ PHẬN TRUYỀN TĂNG ÂM

Gồm chủ yếu là *cuống họng* (yết hầu) thông với *đường miệng* hoặc *đường mũi*.

1. Các chấn động âm thanh do thanh đới tạo ra, được bộ phận truyền âm gom lại và dẫn ra ngoài theo hai hướng miệng hoặc mũi. Cuống họng và miệng không những *truyền âm*, mà còn góp phần khá quan trọng vào việc *tăng âm* (đóng vai trò như một hộp cộng hưởng).

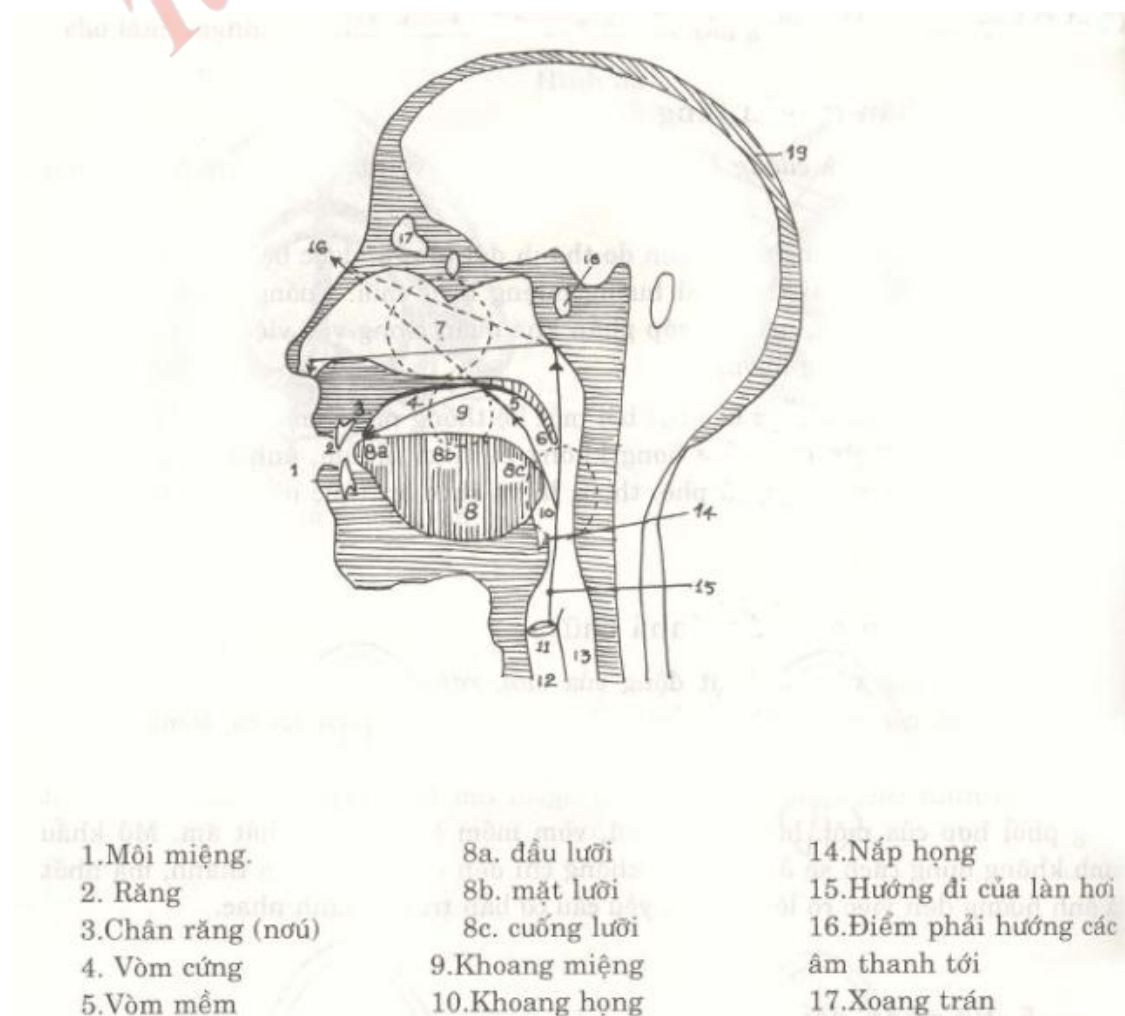
2. Cuống họng được bao bọc bởi một hệ thống niêm mạc, dễ bị kích thích, do đó cần phải giữ gìn để cuống họng không bị viêm nhiễm, ảnh hưởng xấu đến giọng hát (tránh dùng rượu, cà phê, thuốc lá và thức ăn thức uống quá nóng, quá lạnh, quá cay ...)

IV. BỘ PHẬN PHÁT ÂM (nhả chữ)

Là miệng với các hoạt động của môi, răng, lưỡi, hàm dưới, vòm mềm (hàm ếch mềm, cửa mềm, ngạc mềm,...). Chúng ta nhận ra được lời ca, tiếng hát với ý nghĩa của nó, là nhờ vào hoạt động của các cơ năng trên. Khi nói đến khẩu hình là nói đến hình thể, hình dáng, cả bên ngoài lẫn bên trong của miệng do hoạt động phối hợp của môi, lưỡi, hàm dưới, vòm mềm tạo ra khi phát âm. Mờ khẩu hình không đúng cách sẽ ảnh hưởng không chỉ đến chất lượng âm thanh, mà nhất là ảnh hưởng đến việc rõ lời, là một yêu cầu cơ bản trong thanh nhạc.

V. BỘ PHẬN DỘI ÂM

Gồm tất cả các khoảng trống trong thân thể, chủ yếu là các khoảng trống trên đầu, trên mặt, gọi là *xoang cộng minh* (cộng hưởng). Ngoài *khoang họng* và *khoang miệng* vừa tăng âm vừa dội âm, thì các *xoang mũi*, *xoang vòm mặt*, *xoang trán* v.v... chủ yếu có tính cách dội âm, tức là làm cho âm thanh được cộng hưởng, âm vang đầy đặn, giàu âm sắc nhờ các bộ âm (hoạ âm) mà chúng tạo ra. Vì thế, khi hát cần phải phóng âm thanh lên phía trước (tiếng Pháp gọi là chanter en avant) để tạo được vị trí dội âm trước mặt. Vị trí trước mặt mà làn hơi phải hướng tới không giống nhau đối với mọi người. Mỗi người sẽ tìm từng vị trí cho từng cao độ, nhưng nói chung chúng nằm khoảng giữa hàm trên và trán (ngay cả khi nói, nếu ta biết nói âm thanh ra phía trước, thì họng ta sẽ đỡ mệt và tiếng nói ta vẫn rõ ràng mà không tốn sức) (hình 4).

⊗ PHẦN THỰC TẬP

1. Tập thổi bụi :

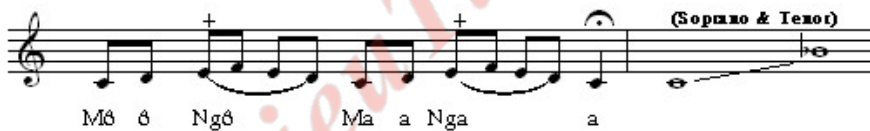
Cách chuẩn bị giống như tập xì : Sau khi nén hơi, thì môi chúm lại và cho hơi ra giống như ta thổi bụi trên bàn.

Chú ý : thổi hơi ra thật nhẹ nhàng và đều đặn, dùng bàn tay, đặt cách miệng một gang, để kiểm tra xem làn hơi ra có đều không. Làn hơi ra cho cảm giác mát ở tay. Lấy hơi một lần có thể “thổi bụi” trên 45 giây, nếu được càng lâu càng tốt.

Khi đã quen với thổi bụi đều đặn, nhẹ nhàng thì sẽ tập “thổi giấy”, cầm tờ giấy cách xa miệng 20 - 30 cm và thổi vào một góc giấy, gắng điều chế làn hơi sao cho tờ giấy luôn luôn giữ một vị trí cố định nào đó. Lúc đầu thổi nhẹ, càng ngày càng tập để thổi cho tờ giấy nâng cao góc hơn.

2. Tập mẫu luyện thanh 2 và 3 :

Mẫu 2

* Các yêu cầu 1, 2, 3 : giống như ở mẫu 1 (trang 4)

* Yêu cầu 4 : Hát chữ Ngồ, chữ Nga liền giọng hơn và vươn tiếng bằng cách hơi ép bụng ở đầu chữ Ngồ, Nga.

Mẫu 3

* Các yêu cầu 1, 2, 3 : giống như mẫu 1

* Yêu cầu 4 : Hát liền tiếng cả câu + nhấn tiếng ở phách thứ 3 và 6 bằng cách ép bụng đột ngột

⊗ CÁC CÂU HỎI ÔN TẬP

1. Bộ phát âm gồm những bộ phận chính nào ? Bộ phận cung cấp làn hơi hoạt động ra sao ?
2. Bộ phận phát thanh và bộ phận phát âm hoạt động như thế nào ?
3. Tăng âm và dội âm khác nhau ở điểm nào ?
4. Vai trò quan trọng của miệng trong bộ máy phát âm như thế nào ?

[1] Xem Richard Alderson, Complete Handbook of Voice Training, Parker Publishing Company, Inc., New York, 1979 tr.62

TaiLieuTuoi.com